

Bespreking van het Bijbelboek Daniël

door J.G. Fijnvandraat

De 12 hoofdstukken vers voor vers verklaard

Daniël Hoofdstuk 6

HOOFDSTUK 6 - EEN VOLHARDEND BIDDER

Met dit hoofdstuk wordt het eerste deel van het boek Daniël afgesloten. Het tweede deel geeft ons geen verslag meer van belevenissen van Daniël aan het hof van de wereldbeheersers maar bevat profetieën, visioenen en gebeurtenissen die daarmee samenhangen. Zoals meermalen gesteld is het eerste deel echter niet alléén maar historisch bedoeld. De geschiedenissen bevatten naast praktisch geloofsonderricht ook profetisch onderwijs. Met dit hoofdstuk is dat ook het geval.

Ten overvloede nog een citaat van H. Veldkamp (1962, p.86) dat dit onderstreept:

De eerste 6 hoofdstukken vormen het z.g. 'historisch' of geschiedkundig gedeelte van het boek Daniël. De 6 daarop volgende hoofdstukken zijn van geheel andere aard, en worden wel het 'profetisch' gedeelte genoemd. Dit is een onderscheiding, maar geen scheiding. Ook in het 'historisch' gedeelte is het boek Daniël profetisch!

Zoals gebruikelijk behandelen we het profetisch aspect aan het slot van dit hoofdstuk.

Voor ons praktisch geloofsleven kunnen we ook uit het hier verhaalde heel wat leren. We zien aan de ene kant (1) de vijandschap van 'de wereld' tegen de gelovigen, (2) de hoogmoed van het menselijk hart, dat zich door vleitaal laat beïnvloeden, en (3) de onmacht van de mens om het kwaad te keren of iets goeds tot stand te brengen. Daarnaast zien we in Daniël een voorbeeld van (1) onberispelijke wandel in het maatschappelijk en staatkundig leven met daarbij (2) de standvastigheid van het geloof, dat de dood niet schuwt en (3) een onwrikbaar geloofsvertrouwen. 'Weest ook gij een Daniël' - mogen we elkaar ook nu weer toeroepen.

6:1

Darius, de Meder, ontving het koningschap, toen hij tweeënzestig jaar oud was.

Er is al eerder op gewezen, dat het tweede wereldrijk een dubbelrijk is. We spreken van het *Medisch-Perzische rijk*.

Dit hoofdstuk bevestigt dat. We weten dat de Meden eerst het belangrijkste waren, maar dat later de Perzen het overwicht kregen. De tijd waarin dit hoofdstuk ons verplaatst, is juist een keerpunt in deze ontwikkeling. Het slotvers geeft dat ook aan, want daar wordt én over het koningschap van Darius de Meder, én over dat van Kores de Pers gesproken.

Dit vers houdt trouwens niet in dat de twee na elkaar over het Medisch-Perzische rijk heersten. Er is een zekere dualistische regeringsvorm geweest waarbij Darius de Meder geregeerd heeft samen met Kores de Pers, die later de alleenheerschappij verkregen heeft. Het dualistische karakter komt ook heel treffend uit in Dan. 8. De twee horens bestaan namelijk tegelijkertijd. Het is niet zo dat de één afgebroken wordt ten gunste van de ander. Dit in tegenstelling met wat er in het Grieks-Macedonische rijk plaatsvindt (Dan. 8:8). De nauwkeurigheid van de Schriftgegevens moet ons wel opvallen.

Darius de Meder: Zoals we in de inleiding gezien hebben lopen over de vraag wie deze Darius is de meningen nogal sterk uiteen.

Een korte samenvatting van meningen kan dienstig zijn. Er zijn geleerden, die stellen dat het een verzonnen persoon is, die door de profeet zo maar Darius is genoemd. Dit bijbelkritische geluid laten we het ene oor in en het andere oor uitgaan. De waarde van de historische mededelingen, door Daniël ons bericht, staat bij ons boven elke twijfel verheven. Gods Woord is ook geschiedkundig betrouwbaar. Volgens sommigen betreft het Cyaxares II, de oom van Cyrus; deze was een Meder en

is koning van Medië geweest. Anderen menen dat het gaat om de veldheer Gobryas of Gubaru, de stadhouder van Babylon (wel te onderscheiden van Ugbaru, de veldheer die kort na de inneming van Babylon stierf). Deze Gobryas was een veldheer uit de tijd van Nebukadnezar, die tijdens de regering van Nabonidus overliep naar de Perzen. Wat zijn leeftijd betreft komt hij dus wel in aanmerking. Ook het feit dat hij onderstadhouders aanstelde (zie hst. 5 onder het kopje 'De val van Babylon') pleit voor hem. Zo ook het gegeven dat zijn naam in heel wat inscripties voorkomt en dan zeer vaak in deze zin, dat als iemand zich niet hield aan dit of dat voorschrift 'hij een zonde begaat tegen Gobryas, de stadhouder van Babylon'. Gobryas komt in deze inscripties naar voren als een tamelijk zelfstandig regerend vorst. Toch is er het bezwaar dat hij een Babylonier was, en het feit, dat hij vroeger stadhouder was over een Babylonische provincie aan de grens van Medië kan op zichzelf en in het licht van Dan. 9:1 moeilijk als argument gelden om hem een Meder te noemen. (Dit contra A. de Bondt, p.30.) Tegen gelijkstelling van Gobryas met Darius bestaat dus wel bezwaar.

Ook is wel geopperd, dat hier Cambyses, de zoon van Cyrus bedoeld is. Deze is een tijdje onderkoning van Babylon geweest, maar komt wat zijn leeftijd betreft eigenlijk niet in aanmerking. Een laatste mogelijkheid is, dat we hier te doen hebben met een aanduiding voor Cyrus. Deze gedachte strijdt echter met de toevoeging 'de Meder' en met het feit dat het in vers 29 om twee onderscheiden personen gaat. In de rest van het boek wordt tweemaal over Darius gesproken: allereerst in 9:1, waar hij een zoon van Ahasveros genoemd wordt met de uitdrukkelijke vermelding 'uit het geslacht der Meden'. Aangaande deze Ahasveros tasten we echter in het duister. Dit vers is echter om twee redenen wel van belang. Er is namelijk sprake van het koninkrijk der *Chaldeeën* en niet dat van de Meden en de Perzen. Dat kan betekenen dat Darius het gebied toegewezen kreeg dat tot het Babylonische rijk behoorde en dat Cyrus de heerschappij in Medië en Perzië uitoefende. Voor het tweede belang van deze tekst zie men onder het kopje 'ontving'.

De tweede vermelding van Darius treffen we in hoofdstuk 11:1 aan; ook die tekst helpt ons echter niet verder. Wel laat ze zien dat de rege

ring van Darius aan die van Cyrus als alleenheerser vooraf gaat. Deze profetie wordt namelijk aan Daniël bekend gemaakt in het derde jaar van Kores (10:1) maar de engel spreekt over zijn optreden ten tijde van Darius de Meder als over een optreden in een vroegere tijd. We kunnen dus niet anders concluderen dan dat er vooralsnog over de identiteit van Darius de Meder niets met zekerheid te zeggen valt.

Ontving: niet het gewone woord voor het verkrijgen van het koningschap. Het gaat om het ontvangen van de heerschappij uit de hand van een ander. Vgl. 9:1 - in dat vers staat dat Darius koning *gemaakt* was over het rijk der Chaldeeën. Ook dat is niet de gewone uitdrukking voor 'koning worden'. Deze uitdrukking houdt eveneens in dat anderen er de hand in gehad hebben. Daarbij valt te denken aan het volk dat Darius tot koning over Babel uitriep of aan Cyrus die aan Darius de voorrang verleende. Bij het woord 'ontving' in onze tekst kan echter ook gedacht worden aan God als Gever (zie 5:28).

Tweënzestigjaar: Darius is dus eerst op latere leeftijd koning geworden. Kenmerkend is ook dat er nooit anders dan over het eerste jaar van Darius gesproken wordt.

6:2, 3

Het behaagde Darius over het koninkrijk honderd en twintig stadhouders aan te stellen, die over het gehele koninkrijk verdeeld zouden zijn; en over hen drie rijksbestuurders, van welke Daniël er een was; aan hen moesten die stadhouders rekenschap geven, opdat de koning geen schade zou lijden.

Deze verzen vertellen over een belangrijke bestuursmaatregel die koning Darius invoert. Hij deelt het Medisch-Perzische rijk in 120 provincies in, met elk een stadhouder. Over die 120 werden drie rijksbestuurders gesteld en daarvan was Daniël er één.

Aan die drie moesten de 120 rekenschap afleggen. Geen onverstandige maatregel. Dit trapsgewijze bestuur met niet teveel tussenschakels gaf de koning greep op het hele rijk, dat geweldig uitgestrekt

was. Het feit dat Darius een dergelijke ingrijpende regeling kon treffen laat nog eens zien dat we met een vrij zelfstandig vorst en niet met een ‘zetbaasje’ van Kores te doen hebben.

120 stadhouders: het rijk werd dus in evenzoveel gebieden ingedeeld. Welke norm daarbij aangelegd werd staat er niet bij. Uit het boek Esther kunnen we daarover echter iets vernemen. Ook daar is sprake van een indeling in landschappen en wel in 127 gebieden (zie 1:10; 8:9;9:30). Dit boek verplaatst ons in de dagen van Xerxes (486-464 v. Chr.), een vijftig jaar later dus. Het blijkt dat de indeling van het rijk dus niet altijd dezelfde was. Vooral 8:9 is van belang, want daar staat: ‘aan elk gewest in zijn eigen schrift en aan elk volk in zijn eigen taal’. De indeling was dus niet puur geografisch, maar gebaseerd op het in gebruik zijnde schrift, dus meer cultuurgericht. Dat zal ruwweg parallel gelopen hebben met de indeling in volken, hoewel taalgrens en volksgrens uiteraard niet altijd samenvallen.

Van Darius I Hystaspes, die van 522-486 v. Chr. regeerde, is bekend, dat hij het rijk in 20 satrapieën indeelde. Men heeft daarin een reden gezocht om aan de juistheid van het hier verhaalde te twijfelen. Maar waarom zou het niet mogelijk zijn, dat Darius I teruggrijpt op een vroegere maatregel, die hij in andere vorm in zijn rijk doorvoert?!

Wanneer de overweging juist is, dat Darius regeerde over het vroegere Babylonische gebied dan zal deze indeling alleen dat gebied betreffen (vgl. A. de Bondt, p.30). Toegegeven moet worden dat vers 2, 8 en 26 over het hele tweede wereldrijk lijken te spreken.

Daniël: Merk op dat in dit hoofdstuk Daniël steeds met zijn Joodse naam wordt aangeduid. Daar is een heel logische verklaring voor, namelijk dat de Babylonische naam Beltsazar voor de Meden en Perzen net zo vreemd was als de Joodse naam Daniël. Er moet echter meer van gezegd worden. Darius had Daniël immers ook een andere naam kunnen geven en daarvan lezen we niets. In ieder geval is het zo, dat God vanaf de val van Babylon slechts de naam Daniël heeft laten schrijven. De geestelijke betekenis is duidelijk: de Babylonische ballingschap is voorbij, God ziet weer naar zijn volk om en wist de smaad van het dragen van heidense namen uit.

Men kan zich afvragen hoe het komt, dat Daniël in het nieuwe rijk ineens bij de koning in de gunst staat. Van de menselijke kant bezien zullen we de reden daarin moeten zoeken dat Darius over Daniël geïnformeerd is en kennis gekregen heeft van diens gunstige voorspelling aangaande het rijk van de Meden en de Perzen. Dat is namelijk eerder als reden aanvaardbaar dan het feit, dat Belsazar Daniël tot derde heerser had laten uitroepen. Zo wist ook Nabuzaradan van de profetieën over de ondergang van Jeruzalem en was hij de profeet Jeremia gunstig genegen (Jer. 40:1-5).

Van de Goddelijke kant bekeken merken we weer opnieuw op, dat Hij het hart van vorsten bestuurt als waterbeken.

Koning: Net als bij Belsazar kan deze titel verleend zijn aan iemand die meeregeert ‘in de koninklijke troon’.

Geen schade lijden: Dit betekent dat het ging om toezicht op het naleven van de wetten, o.a. betalen van belastingen en toezicht op de onderworpenheid aan de vorst (zie Ezra 4:13-22). Anderen vertalen: ‘dat de koning niet belast zou worden’. De stadhouders zouden een deel van zijn taak overnemen, zoals in het geval van Mozes wiens dienst ‘hem over het hoofd groeide’. Op aanraden van zijn schoonvader Jethro stelde Mozes een trapsgewijze rechtspraak in (Ex. 18:13-27). De eerste gedachte lijkt echter meer voor de hand liggend.

6:4

Toen overtrof deze Daniël de rijksbestuurders en de stadhouders, doordat een uitnemende geest in hem was; en de koning was van zins hem over het gehele koninkrijk te stellen.

Dit vers betuigt net als 1:17 en 5:12 dat Daniël met bijzondere gaven door God begiftigd was. De koning heeft dit opgemerkt en is van zins Daniël over het hele koninkrijk te stellen. De twee mederegenten zouden dan aan hem onderworpen zijn.

Een uitnemender geest: Nebukadnezar en de koningmoeder van Belsazar spraken over Daniël als ‘iemand in wie de geest van de heilige goden woont’ (4:8; 5:11). Zij schreven zijn wijsheid aan de afgoden toe. In dit vers gaat het erom dat de koning opmerkt, dat Daniël een begaafd man is, die

goed weet te besturen. De tekst bevat dus niet een directe heenwijzing naar de Heilige Geest zoals in Ex. 31:3. Dat neemt echter niet weg, dat we alles wat we bezitten aan God te danken hebben. Deze uitnemende geest van Daniël is ook een gave van God. En met al onze capaciteiten blijven we afhankelijk van de voorlichting door Gods Geest. Als we ons laten voorstaan op onze begaafdheden, dan is dat hoogmoed en een niet erkennen van God als Gever ervan. Op dit terrein geldt namelijk ook het woord van Paulus gericht tot de Korinthiërs: 'En wat hebt u, dat u niet hebt ontvangen?' (1Kor. 4:7). Of het nu gaat om materiële zaken (David), om natuurlijke begaafdheid (Daniël) of om geestelijke zegeningen (Paulus) het komt alles van God, en Hem zijn we daarvoor dank verschuldigd.

6:5, 6

Daarop trachtten de rijksbestuurders en de stadhouders een grond voor een aanklacht tegen Daniël te vinden inzake het rijksbewind, maar zij konden geen enkele grond voor een aanklacht of iets verkeers vinden, omdat hij getrouw was en er geen verzuim of iets verkeers bij hem gevonden werd. Toen zeiden die mannen: Wij zullen tegen deze Daniël geen enkele grond voor een aanklacht vinden, tenzij wij iets tegen hem vinden in de dienst van zijn God.

Dit voornemen van de koning wekt kennelijk de jaloezie van de andere twee rijksbestuurders op, en ook de lagere regeerders, de stadhouders zijn met deze maatregel niet tevreden. Hier zien we een brok antisemitisme openbaar worden, zoals zich dat in vroeger tijd al openbaarde, en dat helaas in de loop der geschiedenis altijd weer opnieuw de kop heeft opgestoken, soms met verschrikkelijke gevolgen. De laatste wereldoorlog legt daarvan een droevig getuigenis af!

Een van de oorzaken van dit antisemitisme is jaloezie. Bij de twee rijksbestuurders zal dat zeker het geval zijn geweest.

Uit vers 4 mogen we aannemen dat de verdeling in 120 'satrapieën' (zoals ze genoemd werden) al was doorgevoerd, en ook het plaatsen van drie rijksbestuurders daarboven moet al zijn beslag gehad hebben. Dat Daniël een van de drie was zal misschien met lede ogen aangezien zijn, maar protest is er nog niet. Dat komt echter wel als bekend wordt dat Darius zijn gunsteling tot regent over heel het rijk wil maken. Deze jaloezie merken we in de loop der tijden vaak op. Het kan niet ontkend worden dat het Joodse volk mannen van naam geleverd heeft en nog steeds levert op allerlei terrein. Als zakenlieden en geldbeheerders staken de Joden hun medeburgers veelal de loef af.

Bekend is dat het bankwezen in Duitsland voordat Hitler aan de macht kwam, grotendeels in handen van Joden was.

In plaats van de Joden te respecteren in hun gaven, en eenvoudig te erkennen dat ze hierin talentvoller zijn dan de doorsnee wereldbewoner, is men echter wrok gaan koesteren, en deze jaloezie zocht een uitweg. Ze vond die in een zich wreken op de Jood.

Toch is dit niet de enige verklaring. Ten aanzien van de genoemde stadhouders speelt jaloezie veel minder een rol, want dan hadden ze de andere twee rijksbestuurders ook aan de kant willen stellen. Er zat ook achter dat Daniël een vreemdeling is, 'een balling uit Juda' (vs.14; vgl. 3:12). Er komt dus iets van rassenhaat of volkerenhaat om de hoek kijken. Ook dit speelt bij de Jodenhaat een rol, maar daarmee is het antisemitisme nóg niet ten diepste verklaard. Om de diepste grond te vinden zullen we terug moeten naar Gen. 3:15. In de vloek over de slang spreekt God over het zaad der vrouw dat hem de kop vermorzelen zal. Deze voorzegging wordt later toegespitst op Sem, en vervolgens op Abraham en diens nageslacht. Achter alle antisemitisme zit dan ook uiteindelijk de Satan, die het volk, waarmee God zulke wondere wegen is gegaan en waarmee Hij nog zulke bijzondere plannen heeft, uit de weg wil ruimen of op zijn minst wil schaden (vgl. bij 3:12).

De bewindslieden trachtten iets te vinden in het bestuur van Daniël dat als aanklacht tegen hem kan dienen. Maar hoe ze ook speuren, er valt niets te ontdekken: geen bedrog, geen malversaties, zelfs geen verzuim. Wat een prachtig getuigenis!

In een tijd waarin we keer op keer opgeschrikt worden door de onthulling van corruptie en schanddaden van hooggeplaatste personen, moet ons dit wel bijzonder aanspreken. Dat is echter nog niet alles wat er van Daniël getuigd wordt. De rijksgroten zijn het er over eens dat er één terrein is waarop het mogelijk is Daniël ten val te brengen, namelijk het terrein van de dienst van zijn God. Het

moet deze mannen dus opgevalen zijn hoe toegewijd Daniël leefde wat de dienst van zijn God betreft.

Er zijn in onze tijd ook nog wel mensen te vinden die onkreukbaar zijn in hun gedrag, maar die op het terrein van de godsdienst niet ten val te brengen zijn, eenvoudig omdat ze er geen dienst van God op na houden en ze in hun onverschilligheid voor Gods zaak geen risico van gevangenschap en zeker niet van doodstraf willen lopen. Bij Daniël werden echter beide dingen gevonden. Hij was trouw aan de koning en trouw aan zijn God.

Het volmaakte voorbeeld van onberispelijkheid is onze Heiland Jezus Christus. Hij kon zeggen: 'Wie van u overtuigt Mij van zonde?' (Joh. 8:46). Van Hem en van Hem alleen geldt het drievoudig getuigenis: 'Die geen zonde gedaan heeft' (1Petr. 2:22), 'Hij die geen zonde gekend heeft' (2Kor. 5:21) en 'in Hem was geen zonde' (1Joh. 3:5). Hij is het volmaakte 'goud' beproefd in het vuur. Hij is ook degene die God volmaakt was toegewijd. Diens wet 'was in zijn binnenste' (Ps. 40:9) en de ijver voor Gods huis verteerde Hem (Joh. 2:17). Mochten we meer op onze Heer lijken!

Rijksbestuurders en stadhouders: dit zullen mensen geweest zijn van verschillende nationaliteiten. Er was ook verschil in rang - maar geen verschil in samenspannen tegen de dienstknecht van God. Zo zien we Herodianen en Farizeeën samenspannen tegen de Rabbi van Nazareth (Mark. 12:13) en worden Herodes en Pilatus vrienden in een houding van onverschilligheid ten opzichte van Hem (Luk. 23:12).

Zoals Daniël uit nijd en jaloezie een valstrik werd gespannen, zo werd onze Heer uit afgunst overgeleverd. We moeten het niet vreemd vinden als een dergelijke behandeling ook ons als christenen ten deel valt. We moeten daarover niet treuren, want het is beter goeddoende te lijden dan als een boosdoener (1Petr. 3:17). En een slaaf is niet meer dan zijn Heer (Joh. 13:16; 15:20). Als men onze Heer vervolgd heeft, is het dan vreemd dat men zijn dienstknechten vervolgt? Vergelijk nog eens 1Petr. 4:12,13.

'Na eer en staat, komt nijd en haat'. Dat is een oude waarheid; waar, reeds lang voordat ze in deze vorm werd uitgedrukt, zoo lang als de mensen zichzelf liever hebben dan hun naaste. Ook in Daniëls tijd woelde die waarheid om in menig hart en bedierf veler leven. (E.J.H. van Leeuwen, 1924, p.117)

'De koning dacht hem te stellen over het gehele koninkrijk' (vs. 4). Natuurlijk wekte dit hevige jaloezie der 120 stadhouders! Wat moest die Jood boven hen allen uitsteken? Maar niet alleen dat - ook in hun *belangen* zagen ze zich benadeeld! We weten onder meer uit de gelijkenissen van Jezus wel zoveel dat de hooggeplaatste ambtenaren het destijds met de eerlijkheid niet al te nauw namen. Die landvoogden moesten de belastingen uit de provincies innen, en dan bleef er wel eens wat aan de strijkstok hangen! De mededeling: . . . 'opdat de koning geen schade leed', is hier geen sinecure! Nu, dat was volledig uit! Ze merkten al spoedig, toen ze de gelden aan Daniël moesten doorgeven, en bij hem rekenschap en verantwoording doen, dat er met deze broeder niet te spotten viel. Hij kwam voor de belangen van de koning op. Zijn oude ogen (hij moet toen stellig al negentig jaar geweest zijn) keken elke post nauwkeurig na. Vandaar dat de stadhouders op middelen gingen zinnen om die oude lastpost uit de weg te ruimen. 'Toen zochten de vorsten en de stadhouders gelegenheid te vinden tegen Daniël vanwege het koninkrijk' (vs. 5). (H. Veldkamp, 1962, p.88)

Dit kan als reden meegespeeld hebben, hoewel we er niets van vernemen na de aanstelling van Daniël als één van de drie. Opgekropte wrevel kan tot een uitbarsting gekomen zijn nu hij hoofd van allen zou worden en er totaal niets meer te 'sjoemelen' viel.

6:7, 8

Daarop drongen die rijksbestuurders en stadhouders onstuimig bij de koning aan en zeiden tot hem: O koning Darius, leef in eeuwigheid! Alle rijksbestuurders van het koninkrijk, oversten, stadhouders, raadsheren en landvoogden hebben zich beraden, dat een koninklijk besluit behoort te worden uitgevaardigd en een verbod vastgesteld, dat ieder die binnen dertig dagen een verzoek richt tot enige God of mens, behalve tot u, o koning, in de leeuwenkuil zal worden geworpen.

De door haat beheerste en door jaloezie gedreven regenten hebben geen moeite een val voor Daniël op te zetten. Ze speculeren op de hoogmoed van Darius en stellen hem voor een wet uit te vaardigen dat niemand binnen dertig dagen tot enige God of mens een verzoek mag richten dan tot hem. Direct stellen ze erbij dat dit gebeuren moet op straffe van in de leeuwenkuil geworpen te worden. Ja, het hele voorstel wordt daardoor zelfs beheerst. Hun kwade opzet blijkt daaruit wel heel duidelijk. Hun werkwijze bestaat niet uit een voorstel dat niemand gedurende dertig dagen tot iemand anders bidden mag dan tot de koning, met als aanhangsel een strafbepaling; nee, het voorstel is van het begin tot het eind een strafbepaling. Ook geven ze geen reden aan voor dit wetsvoorstel. Ze verwachten kennelijk dat de koning het zal opvatten als een eerbewijs aan zijn persoon en dat het zijn hoogmoed strelen zal. In die verwachting worden ze helaas niet beschaamd. In een 'bewonderenswaardige' eensgezindheid dringen ze bij de koning aan op aanvaarding van hun voorstel.

Het is opvallend hoe kwade drijfveren soms mensen verenigen kunnen die in andere gevallen elkaar met argusogen bekijken.

Leef in eeuwigheid: zie bij 2:4

Alle rijksbestuurders...: er worden hier meer functies opgesomd dan in vers 4 en 5, maar minder dan in 3:3. Als de beide eerstgenoemde groepen niet overdrijven - het tegendeel is echter heel goed mogelijk - spant alles en iedereen tegen Daniël samen. Wat een moeite en tijd moet daarin geïnvesteerd zijn geweest, want een overleg per telefoon was er toen nog niet bij. Deze uitspraak van de bestuurders was afgezien van overdrijving zo al een leugen want Daniël was (uiteraard) niet geraadpleegd.

Dertig dagen: een volle maand moest dit gebod dus gelden. Voldoende tijd om Daniël ten val te brengen, want zolang niet tot zijn God bidden hield hij zeker niet uit, zo dachten ze. Maar Daniël hield het zelfs geen dag zonder bidden uit!

Tot enige God of mens: De bestuurslieden denken en spreken natuurlijk in de geest van hun afgodendom. 'God' had hier dus met een kleine letter geschreven kunnen zijn. Ze hebben het wel over 'enige God' om geen achterdocht te wekken, maar hebben uiteindelijk de God van Daniël op het oog. Bij het lezen van dit vers denken wij dan ook ogenblikkelijk aan bidden tot de enige ware God, vandaar de hoofdletter 'G'.

Het gebod betekende trouwens voor de heidenen heel wat, want zij mochten in die tijd dus niet de tempels betreden of voor hun beelden knielen waar ze die dan ook maar hadden. De periode kon dus ook niet al te lang duren.

De leeuwenkuil: zie bij 3:4-6

De gewoonte om verscheurende dieren bij terechtstellingen te gebruiken kwam al bij de Assyriërs voor De oosterse koningen hielden er als teken van hun macht grote parken met wilde dieren op na (D. J. de Groot, 1956, p.154).

6:9

Vaardig dan nu, o koning, dat verbod uit en schrijf een bevelschrift, dat onveranderlijk is, naar de wet der Meden en Perzen, die niet kan worden herroepen.

Het gebod moet uitgevaardigd worden als een wet van Meden en Perzen. Dat houdt in dat er geen herroeping mogelijk is.

Deze bepaling is waarschijnlijk bedoeld geweest om pure willekeur in het rijksbestuur tegen te gaan. De koning werd gebonden aan zijn wetten, die hij al dan niet in overleg met zijn rijksgroten uitvaardigde. Dit moest een vorst uiteraard erg voorzichtig doen zijn bij het uitvaardigen van besluiten. Ondoordachttheid kon hem ernstig schade berokkenen. Darius heeft deze voorzichtigheid niet betracht.

De mededeling dat de wet van Meden en Perzen niet herroepen kon worden treffen we ook aan in Esther 1:19 en 8:8. De eerste van deze beide teksten heeft eveneens met een ondoordacht optreden te maken.

Er is echter dit verschil, dat in het boek Esther steeds sprake is van Perzië en Medië of Perzen en Meden (zie 1:3, 14, 18, 19). Behalve dan in 10:2, maar daar gaat het om kronieken die (dus) uit

vroeger tijd stammen. Opnieuw zien we de betrouwbaarheid van Gods Woord in zulke kleine dingen uitkomen. Ten tijde van Xerxes was de Perzische macht en invloed het grootst en sprak men van Perzië en Medië en niet omgekeerd!

Die niet herroepen kan worden: We stonden er al bij stil, dat de regeringsvorm in het Medisch-Perzische rijk van lagere kwaliteit is dan die van het Babylonische. Het absolute gezag dat Nebukadnezar bezat, bezaten Darius en Kores niet. Menselijkerwijs gesproken was de Medisch-Perzische maatregel wel te verdedigen, maar ze bond de vorst aan elk besluit, ook aan een verkeerd besluit. Denken we aan Goddelijke Autoriteit dan is de gedachte aan een inperking absurd.

Gods gezag is niet in te perken. God is nergens aan te binden. Zijn gezag is - om met het beeld te spreken - van 'puur goud'. Die gezagsvorm is het ideale, maar ze werkt alleen ideaal in handen van de ideale Regeerder. En zolang Die niet op de troon zit, is inperking van de macht noodzakelijk, en dan is de democratie zoals gezegd de minst kwade van alle regeringsvormen.

Er gaat een verhaal betreffende Darius III (336-331 v.Chr.) dat hij een onschuldige man ter dood veroordeeld had. Ofschoon hij daarover zeer ontzet was toen de onschuld van de man aan het licht kwam, moest hij de terechtstelling toch door laten gaan omdat het om een wet van Meden en Perzen ging (G. Maier, 1982, p.243).

De gedachte, dat de onherroepelijkheid van deze wetten diende om het verlenen van vergiffenis te voorkomen, lijkt niet erg aannemelijk (J.H. van der Palm, 1834, p.318).

6:10

Dus schreef koning Darius dat bevelschrift met dat verbod.

Darius trapt er - populair gezegd - in. Hij vaardigt het bevelschrift uit en daarmee staat het lot van Daniël vast. Wat Darius doet is in wezen ernstiger dan wat Nebukadnezar bepaalde, toen hij allen opriep zijn beeld in het dal van Dura te aanbidden.

Nebukadnezar zette niet alle goden terzijde om zichzelf God te maken, nee, hij wenste boven de diverse goden een eenheidsgodsdienst, een staatsgodsdienst ter verheerlijking weliswaar van hem en van zijn staat, maar hij erkende tenminste nog machten boven zich. Darius zette echter alle goden (en wat het ergste is: God, de schepper van hemel en aarde en onderhouder van al wat leeft) gedurende dertig dagen aan de kant.

Hij liet zich daartoe verleiden door de vleitaal van zijn hovelingen en ging onbedachtzaam te werk. Op zijn minst had hij diepgaand kunnen vragen naar de reden van hun verzoek, en er 'een nachtje over slapen' was beslist niet overbodig geweest.

Overigens moeten we bedenken dat oosterse vorsten zich vaker goddelijke eer lieten toebrengen en dat net als bij het beeld van Nebukadnezar de gedachte aan eenheid-scheppen voor Darius aantrekkelijk was. Deze overwegingen nemen het diep-zondige karakter van zijn daad echter niet weg.

6:11

Zodra Daniël vernomen had, dat het bevelschrift geschreven was, ging hij naar zijn huis; nu had hij in zijn bovenvertrek open vensters aan de kant van Jeruzalem; en driemaal daags boog hij zich neder op zijn knieën en bad en loofde zijn God, juist zoals hij dat tevoren placht te doen.

Daniël's reactie op het gebod is zeer beheerst. Hij gaat naar huis en hij gaat net als anders bidden. Hij trekt zich niet terug in 'de kelder' zodat niemand het ziet. Evenmin gaat hij midden op straat bidden. Hij is niet geïntimideerd; evenmin gaat hij provoceren.

Rustig bidt hij, zoals altijd, in het vertrek waar hij dat gewoon was, omdat die kamer een vensteropening had aan de kant van Jeruzalem. Bij Daniël is geen mensenvrees zoals bij Nicodemus (Joh. 3) en bij Petrus (Gal. 2:12). Deze laatsten hadden geen dood maar slechts smaad te duchten.

Bovenvertrek: De oude Israëlitische woningen hadden op het dak, omgeven door een borstwering en bereikbaar langs een trap buiten aan het huis, veelal een kamer, waar men woonde en sliep, die men voor ziekenkamer gebruikte en waar men zich afzonderde tot het gebed. Men richtte deze ook wel met weelde in (Chr. Encyclopedie, dl. IV, z.j., p.457). In sommige gevallen gaat het om een vrij groot vertrek en dan moet misschien aan een zaal over de hele bovenverdieping van het huis ge-

dacht worden. Vaak ook was het vertrek van binnenuit bereikbaar (teksten: Richt. 3:20-25; 2Sam. 18:33; 1Kon.17:19,23; 2Kon.1:2; 4:10; 23:12; 1Kron.28:11; 2Kron.3:9; Neh.3:31,32; Ps.104:3,13; Jer.22:13,14; Amos 9:6; Mark.14:15; Luk.22:12; Hand.1:13; 9:37,39; 20:8).

Aan de kant van Jeruzalem: De gewoonte van Daniël om te bidden met zijn gezicht in de richting van Jeruzalem grijpt terug op een uitdrukking in het gebed van Salomo bij de wijding van de tempel. Salomo spreekt over:

- bidden *te dezer plaatse*
 - bidden of zijn handen uitbreiden *in dit huis*
 - bidden *in de richting van de stad*
 - bidden *in de richting van het land*
- (1Kon.8:31,33,35,38,42,44,48).

Van de in dit hoofdstuk genoemde gebeden hebben de eerste vier gebeden te maken met situaties in het land Kanaän en de laatste drie daarvan zijn gebeden na de tuchting van God. Het vijfde gebed voorziet in het geval dat een vreemdeling God wil dienen (vgl. Hand.8:26).

Het zesde en zevende gebed slaan op het geval dat Israëlieten zich buiten de stad of buiten het land bevinden, hetzij tijdens een veldtocht, hetzij dat ze weggevoerd zijn in gevangenschap.

Tussen deze laatste twee is dit verschil, dat in vers 44 alleen staat in de richting *van de stad* en *van het huis* en er in vers 48 sprake is van in de richting *van het land*, *van de stad* en *van dit huis*. In het laatste geval wordt dus echt aan een deportatie ver buiten Kanaän gedacht. Hierop nu is het gedrag van Daniël gebaseerd. Tevens laat ons dit zien wat de inhoud van Daniëls gebed geweest moet zijn:

(1) belijdenis van de zonde van het volk; (2) gebed om terugkeer naar het land der vaders (vgl. Dan.9:3).

Maar Daniël vergat daarbij niet om God te loven, want ook in de ballingschap was er nog veel reden om God te danken en te loven. Zijn grootheid als Schepper, Onderhouder en Verbondsgod waren immers niet veranderd (vgl. Ps.5:8 en 138:2).

Voor Daniël gold het woord van Psalm 137 dat hij wenend aan Sion gedacht en het onmogelijk voor hem was Jeruzalem te vergeten (vs.1,5).

Het zal wel niet toevallig geweest zijn dat het woonhuis van Daniël open vensters had (niet door traliewerk of gaas afgesloten) die aan de kant van Jeruzalem zaten. We zullen ervan moeten uitgaan, dat de profeet deze vensters daar had laten aanbrengen. De inrichting van zijn huis stond in dienst van God. Hoe zit dat met ons huis, met onze auto, enz. - staan die hoe dan ook ook ter beschikking van Gods zaak?

Driemaal daags: Hiermee volgde Daniël het goede voorbeeld van David van wie we in Ps.55:18 lezen: 'Des avonds, des morgens en des middags klaag en kreun ik; Hij hoort mijn stem'.

Wij hebben geen voorschrift hoe vaak wij moeten bidden, zoals de moslims dat hebben. Wel is het van belang om er vaste tijd voor uit te trekken en te volharden in het gebed. De Schrift wekt ons tot dat laatste verschillende keren op (Luk.18:1; Rom.12:12; Ef. 6:18; Kol. 4:2; 1Thess.5:17).

Op zijn knieën: In de Bijbel vinden we diverse gebedshoudingen aangegeven. Let wel, *aangegeven*, niet: voorgeschreven. Sommigen menen een voorschrift te vinden in 1Tim. 2:8, waar staat dat de mannen moeten bidden met opheffing van heilige handen. Het opheffen van de handen zou dan verplicht zijn. Dit zou juist zijn als het woord heilige ontbrak, maar dat woord staat er en daarop ligt de nadruk. In vele gevallen was men gewoon de handen ten hemel te heffen. Welnu, als men dat doet, moeten het *heilige* handen zijn.

Wat nu de houding betreft merken we op dat de tollenaar *staande* bad met het hoofd naar de grond gekeerd (Luk. 18:13). Van de Heer staat dat Hij in de Hof van Gethsémané *knielde* (Luk. 22:41). En Jozua, zo lezen we in Joz.7:6, wierp zich op de grond en *lag* dus. Een bepaalde houding wordt dus niet voorgeschreven, maar het moet in alle gevallen wel een eerbiedige houding zijn. We bidden niet met de handen in de zakken.

Meer nog dan de houding is van belang de geest van ons bidden. Het moet met een ootmoedig hart gebeuren.

Daniëls gebedsleven: Het bidden van Daniël wordt gekenmerkt door:

- *regelmaat* zonder dat er van sleur sprake is;
- *volharding*: hij bidt dag aan dag;
- *geloof*, dat God eenmaal een herstel voor Jeruzalem zal bewerken;
- *ootmoed*: de grote staatsman buigt zich voor de Almachtige God op de knieën;
- *moed*, want na het verbod dreigt de dood.

Van de handelwijze van Daniël kunnen we heel wat leren. Zijn we gewend voor het eten te bidden? Welnu, laten we dat dan ook bijvoorbeeld doen bij een maaltijd in een openbare gelegenheid. Niet uitdagend, maar gewoon, bescheiden en ootmoedig.

Treurig genoeg schreef iemand eens, dat hij nooit in een openbare gelegenheid voor zijn eten bad, want hij kleepte zich toch ook niet in het openbaar uit. Alsof dat twee vergelijkbare handelingen zijn! Vergelijk: Joh.6:11; Hand.27:35.

6:12

Toen snelden die mannen toe en vonden Daniël biddende en smekende tot zijn God.

De mannen die zijn ondergang beoogden, hebben Daniël dus nauwkeurig in de gaten gehouden. Ze laten er geen gras over groeien en rennen haastig naar de koning om zijn gunsteling aan te klagen.

H. Veldkamp (1962, p.92) ziet in dit hoofdstuk een aanval op het gebed. Denken we alleen aan de historische betekenis dan moeten we opmerken dat de aanslag niet gericht was tegen *het bidden* maar tegen *de bidder*. Profetisch gezien is het echter zeker een aanslag tegen het gebed tot de Allerhoogste, de Levende God. Daarom dit citaat:

We moeten evenwel de *achtergrond* van deze dingen zien.

De Bijbel is niet geschreven om ons de 'lotgevallen van Daniël' te vertellen, of ons mededeling te doen van allerlei hofintriges, maar de Schrift wil ons op de hoogte houden met de stand van zaken in de grote oorlog tussen het wereldrijk en het Godsrijk, Satan en Christus.

Satan is ook hier stiekem aan het werk.

Zonder dat ze het zich bewust zijn, gebruikt hij de groten der aarde als zijn willige handlangers.

De gedachten van de duivel zijn hoger dan hun wegen! Wat voor de stadhouders slechts *middel* was, is voor hém *doel*. De vorsten der aarde overlegden: laat Daniël maar bidden, als hij z'n hoge positie maar kwijtraakt! De vorst der duisternis oordeelde: laat Daniël vóór alle dingen ophouden te bidden, en voorts mag hij voor mijn part minister-president blijven, of koning van Babel worden desnoods - alle koninkrijken der aarde is hij ook nu bereid te geven, als het gebed tot de God des hemels maar verstomt.

6:13

Daarop naderden zij tot de koning en spraken tot hem over het koninklijk verbod: Hebt gij niet een verbod uitgevaardigd, dat ieder mens, die binnen dertig dagen een verzoek richt tot enige god of mens behalve tot u, o koning, in de leeuwenkuil zal worden geworpen? De koning antwoordde: De zaak staat vast naar de wet der Meden en Perzen, die niet kan worden herroepen.

Hun beschuldiging kleden ze psychologisch goed in. Ze beginnen de koning naar het gebod te vragen. Een retorische vraag! Het antwoord staat al vast. Ze doen dit om de koning in toorn te doen ontsteken. Want het stellen van hun vraag is alleen maar verklaarbaar als er iemand het gebod van de koning heeft overtreden (vgl. Dan.3:9-11). Daniëls naam noemen ze nog niet. Als de koning in toorn ontstoken is zullen ze daarmee wel op de proppen komen. Darius antwoordt dat de zaak vaststaat naar de wet van de Meden en de Perzen, die niet kan herroepen worden. Daarmee snijdt hij zich de pas tot 'een terugtocht' af, en dat was precies de bedoeling van de rijksoversten.

6:14

Toen zeiden zij tot de koning: Daniël, een van de ballingen uit Juda, heeft geen acht geslagen op u, o koning, noch op het verbod dat gij hebt uitgevaardigd, maar driemaal daags verricht hij zijn gebed.

Nu komen de regeerders met de naam voor de dag. Ze omschrijven Daniël verachtelijk als ‘een van de ballingen uit Juda’. Verder leggen ze er de nadruk op dat Daniël geen acht geslagen heeft op de koning. Er moet op het eergevoel van de koning gewerkt worden en het moet zijn toorn opwekken dat er iemand *hem* ongehoorzaam is. Vervolgens voegen ze er aan toe ‘noch op het gebod dat gij hebt uitgevaardigd’. Dat komt op hetzelfde neer als hun eerste beschuldiging; maar de herhaling moet meer effect aan de beschuldiging geven. Ook laten ze goed uitkomen dat Daniël nota bene driemaal daags het gebod overtreedt. Ze hebben de tijd er wel voor over gehad om dat grondig na te gaan!

Een van de ballingen uit Juda: ongetwijfeld wordt hier met deze toevoeging meer verachting uitgedrukt dan in het geval van Belsazar (5:13).

6:15

Zodra de koning de zaak gehoord had, mishaagde zij hem ten zeerste, en hij zon op middelen om Daniël te bevrijden, ja, tot zonsondergang gaf hij zich moeite om hem te redden.

Anders dan bij Nebukadnezar, die in toorn ontstak toen de drie vrienden zijn bevel ongehoorzaam waren, wordt Darius niet toornig, althans niet op Daniël. Maar wel op de rijksregeerders! Hij doorziet nu de bedoeling van hun voorstel en dat ‘mishaagt hem zeer’. Hij is ook niet van plan voetstoots de straf op de overtreding toe te passen. Maar ja, hij draagt nu de gevolgen van zijn ondoordacht tekenen van een wet die zijn hoogmoed streelde! Hij zint op middelen om Daniël de ondergang in de leeuwenkuil te besparen. De hele dag is hij er mee bezig, maar hij ziet geen kans. Op een intrekken van de aanklacht hoeft hij niet te rekenen en de wet veranderen kan hij niet. Als koning van de Meden en Perzen is hij evenzeer gebonden aan de wet als de lagere vorsten en de gewone onderdanen van het rijk. Pijnlijk ondervindt hij dat zijn rijk niet van goud, maar van zilver is!

Het probleem dat Darius zocht op te lossen was: het verlangen van zijn hart te realiseren en tegelijk de wet te handhaven waar hij zijn handtekening onder gezet had. In zijn dagen had David met dit probleem te maken in de zaak van zijn zoon Absalom. David kon liefde niet met wet verzoenen, dus liet hij de wet voor wat ze was en handelde hij in liefde, met het resultaat dat hij van de troon verdreven werd door de man, die hij genade bewezen had. Darius gaf de wens van zijn hart op en handhaafde de wet met het resultaat dat hij zijn troon behield, maar Daniël in de leeuwenkuil geworpen werd, waarbij er voor gezorgd werd dat het bevel van de koning tot op de letter werd nageleefd. God alleen kan in zijn handeling met de zondaar de eisen van het recht verzoenen met de soevereiniteit van de genade. Op grond van de dood van Christus regeert genade door gerechtigheid. (H. Smith, 1936, p.39)

6:16

Toen drongen die mannen onstuimig bij de koning aan en zeiden tot hem: Weet, o koning, dat het een wet van Meden en Perzen is, dat geen enkel verbod of besluit, dat de koning heeft uitgevaardigd, veranderd kan worden.

De rijksgroten merken de aarzeling bij de koning op. Ze hebben wel in de gaten dat hij probeert er onderuit te komen. Maar dat zal niet lukken. Met klem eisen ze van de koning dat de wet gehandhaafd zal worden. Eenzelfde volharding in het kwaad merken we op bij de joodse leidslieden die Pilatus onder druk zetten om Jezus Christus te veroordelen.

Een wet van de Meden en Perzen: In dit geval zou je kunnen zeggen dat het om een artikel uit de ‘grondwet’ gaat. De wet waarop de regeerders doelen is bepalend voor alle wetten van het Medisch-Perzische rijk. Het niet handhaven van deze wet zou Darius compromitteren, en hem met zijn mederegeerder Cyrus alsook met zijn onderdanen in conflict brengen.

6:17

Daarop gaf de koning bevel en men haalde Daniël en wierp hem in de leeuwenkuil. De koning nam het woord en zeide tot Daniël: Uw God die gij zo volhardend dient, die bevrijde u!

Darius kan niet anders dan toegeven. Zijn woord tot Daniël laat deze zien dat niet hij de ondergang van zijn minister beoogd heeft. Tevens drukt het een wens uit die de machteloosheid van de koning toont, maar ook zijn verlangen naar een openbaring van de macht van de God van Daniël.

Mocht Daniël in de koning teleurgesteld zijn, in God zou hij het niet worden; en de koning zou de macht van Daniëls God leren kennen. Men heeft wel eens gezegd, dat het enige middel voor Darius om Daniël te redden zou zijn geweest dat hij zichzelf opofferde om voor de profeet in de plaats in de leeuwenkuil geworpen te worden. Maar misschien was dat naar de letter van de Medisch-Perzische wet ook onmogelijk. In ieder geval is het zo, dat God deze weg van redding voor zondaars wel heeft gekozen in soevereine genade en zijn eigen Zoon in onze plaats oordeelde, opdat wij voor eeuwig gered zouden kunnen worden van een veel erger lot dan dat van een leeuwenkuil. 'Hij, die zijn eigen Zoon niet spaarde . . .' zo lezen we in Rom. 8. Onze eeuwige redding is een wonder van genade, maar het is gegrond op recht, het onkreukbare recht van God (zie Rom. 3:26).

6:18

En er werd een steen gebracht en op de opening van de kuil gelegd, en de koning verzegelde die met zijn zegelring en met de zegelring van zijn machthebbers, opdat er niets zou worden veranderd met betrekking tot Daniël.

De leeuwenkuil moeten we ons voorstellen als een diep uitgegraven, omheinde ruimte met een smalle opgang naar boven die afgesloten kon worden met een steen. In vers 24 staat dat men Daniël uit de kuil optrok. Het was dus niet mogelijk deze kuil zelf te verlaten nadat de steen was afgewenteld.

Daniël werd in de kuil geworpen, een steen werd op de opening geplaatst en deze werd verzegeld. In de was of de hars werd de zegelring van de koning gedrukt zodat niemand het wagen zou de afsluiting te verbreken. Hoe was op Daniël Ps. 44:23 van toepassing!

Verzegeling: Van een dergelijke afsluiting en verzegeling lezen we ook in Openb. 20:1-3. Het gaat in die verzen om de satan die in de afgrond geworpen wordt tijdens het duizendjarig rijk. Nog sterker dan hier bij Daniël wordt aangegeven dat Satan totaal werd opgesloten. Er staat dat: (1) Satan *gebonden werd*, (2) hij in de afgrond werd geworpen, (3) deze afgesloten werd, (4) de afsluiting verzegeld werd. Bij Daniël lezen we niet van gebonden zijn.

Ook het graf van de Heer Jezus werd verzegeld en dat is een volgend punt van overeenkomst tussen de profeet Daniël en *de Profeet* van Israël. Graf noch verzegelde steen konden Christus echter gevangen houden. Hij werd enerzijds door God uit de groeve van de vernietiging opgetrokken, maar stond anderzijds Zelf op in Goddelijke kracht.

Zegelring: hiermee is vermoedelijk een zegelcilinder bedoeld, die over 'de lak' gerold werd. Van deze zegelcilinders zijn er bij de opgravingen heel veel gevonden. Ook kan een zegelplakkaat bedoeld zijn, waarvan er verschillende opgegraven zijn.

6:19

Toen ging de koning naar zijn paleis en bracht de nacht vastend door; en hij liet niets tot afleiding voor zich brengen, en zijn slaap vlood van hem.

Het ging de koning aan zijn hart dat hij Daniël ter dood moest overgeven. Maar hoe toont dat zijn machteloosheid! Dit is nu de man tot wie heel het rijk alleen mocht bidden en dat gedurende dertig dagen!! Wat een dwaasheid.

Darius kon nog niet eens de wens van zijn hart vervullen: Daniël redden. Hij kon vasten, maar als hij wilde bidden moest hij het tot zichzelf doen! En *hij* kon niets uitrichten!!

Deze nacht is wel de smadelijkste van zijn leven. Ook hiervan geldt 'God laat niet met zich spotten, wat een mens zaait zal hij ook maaien'. Hoe anders hebben de dienstknechten van de Heer: Paulus en Silas, een moeilijke nacht in hun leven doorgebracht (Hand. 16:25). Daniël doorleefde in de kuil van de leeuwen heel wat rustiger en vrediger nacht dan koning Darius in diens paleis.

Vastend: Er is verschil van mening over de vraag wat hier bedoeld is. Er zijn er die aan letterlijk vasten denken, dus onthouding van spijs, andere menen dat in dit verband bedoeld is op afstaan van enig amusement ofwel zich onthouden van omgang met vrouwen.

Ten aanzien van het vasten in de eerste zin nog het volgende:

We moeten in de Schrift tweeërlei vasten onderscheiden: (a) vasten als een uiting van berouw, zorg of verdriet, en (b) vasten als een gemeenschapsoefening met God om zijn wil te leren kennen of geestelijke kracht te ontvangen.

Van het eerste vasten vinden we voorbeelden in: Richt. 20: 26; 1Sam.7:6; 31:13; 2 Sam.1:12; Ezra 8:23; Neh.1:4; Esth. 4:3,16; Ps.35:13; Jes.58:3, vgl. vs.6!; Dan.9:3; Joël 1:14; 2:12; Zach.8:19.

Van het andere vasten vinden we voorbeelden in: Matth. 4:2 (hét voorbeeld); Matth.18:21; Hand.10:30; 13:2,3; 14:23; 1Kor.7:5; 2Kor.6:5; 11:27.

Vasten heeft geen verdienstelijke waarde in zichzelf, net zomin als bidden. Als verootmoediging heeft het alleen waarde wanneer de hartetoestand ermee in overeenstemming is.

Wanneer de Heer zegt dat de bruiloftsgasten niet vasten als de bruidegom bij hen is, dan ziet dat niet slechts op de tijd van zijn persoonlijke aanwezigheid op aarde, maar ook op de tijd na de uitstorting van de Heilige Geest, want door die Geest is Hij bij ons. Voor de Gemeente van God geldt: 'Verblijdt u te allen tijde'. Daarmee is niet uitgesloten dat er nooit een vasten als verootmoediging op zijn plaats zou zijn, maar het vasten waar het boek Handelingen en de brieven van Paulus over spreken is een vasten in de tweede betekenis. Aan dat vasten mochten we wel eens wat meer doen.

6:20, 21

Bij het ochtendkrieken, toen het licht werd, stond de koning op en ging in der haast naar de leeuwenkuil, en toen hij nabij de kuil kwam, riep hij Daniël toe met droeve stem; de koning nam het woord en zeide tot Daniël: Daniël, gij dienaar van de levende God, heeft uw God die gij zo volhardend dient, u van de leeuwen kunnen bevrijden?

Nauwelijks breekt het licht aan, of de koning rent naar de leeuwenkuil. Met omfloerste stem en eigenlijk zonder veel verwachting roept hij Daniël toe of hij nog leeft.

Hij zegt dat toch wel erg mooi. Hij spreekt van God als van de *levende* God en opnieuw brengt hij naar voren dat Daniël die God zo volhardend dient. Een pracht getuigenis ten aanzien van Daniël. Maar dan volgt niet: 'Heeft Hij u *willen* bevrijden', maar: 'heeft Hij u *kunnen* bevrijden'. Voor Darius was het de vraag naar de macht. Voor Daniël en ons is het een kwestie van Gods wil. Zijn macht staat niet ter discussie (zie bij 3:16-18).

De levende God: zie bij vers 26,27.

De leeuwen: ten opzichte van gelovigen wordt Satan met een leeuw vergeleken, die brullend rondgaat om ze te verslinden (1Petr.5:8; vgl. 2Tim.4:17 en Ps.22:14,22). Zij hoeven voor Satan echter niet bang te zijn. Zij moeten hem weerstaan en hij zal van hen vlieden (Jak.4:7). Voor ongelovigen en ontrouwen heeft het beeld van de leeuw met God te maken, die oordeelt (Hos.5:14; 13:7; Amos 3:4, 8; Openb.5:5).

De leeuwen in de kuil zijn ten opzichte van Daniël instrumenten van Satan met het oog om hem te verslinden, later zijn ze ten opzichte van zijn aanklagers instrumenten van God om zijn toorn over hen te brengen.

6:22, 23

Toen sprak Daniël tot de koning: O, koning, leef in eeuwigheid. Mijn God heeft zijn engel gezonden en de muil der leeuwen toegesloten, en zij hebben mij geen kwaad gedaan, omdat ik voor Hem onschuldig ben bevonden; maar ook tegen u, o koning, heb ik geen misdaad begaan.

Terwijl de koning vol angst en zorg in zijn paleis verkeerde, bevond Daniël zich in rust en vrede en in gemeenschap met zijn God in de leeuwenkuil. Op de wanhopige vraag van de koning antwoordt Daniël blijmoedig met de bekende heilgroet: 'O koning, leef in eeuwigheid' (zie 2:4). Daarop verhaalt hij hoe God zijn engel gezonden heeft die de muil van de leeuwen heeft toegesloten.

Hebr. 11:33 laat zien dat deze daad van God een antwoord is op het geloof van Daniël. In Dan. 6:23 zien we Gods kant: *Hij sloot toe*. In Hebr. 11:33 zien we de kant van de mens: door het geloof stop-te *Daniel* de leeuwenmuilen toe. Deze twee zijden: die van Gods soevereine handelen en die van de menselijke verantwoordelijkheid vinden we de hele Schrift door.

Daniël ondervond dat God ‘de Godvrezenden uit de verzoeking weet te verlossen’. Zijn vijanden zouden ondervinden dat God ‘de onrechtvaardigen weet te bewaren tot de dag van het oordeel’ (2 Petr.2:9). Ongetwijfeld heeft Daniël in deze nacht van benauwdheid de Heer aangeroepen en Hij redde hem uit, waarvoor Daniël Hem eert (Ps.50: 15). Deze God is nog Dezelfde. Wij kunnen volkomen op Hem vertrouwen! Wie in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten vertoeft in de schaduw van de Almachtige (Ps.91:1).

We hebben de God aan onze zijde voor Wie ‘niets te wonderlijk is’. We kunnen vrijmoedig zingen:

Wat zou hier ooit zijn macht beperken?
‘t Heelal staat onder zijn gebied,
en wat zijn liefde wil bewerken
ontzegt Hem zijn vermogen niet.

Vervolgens betuigt Daniël dat hij in twee opzichten onschuldig is: hij staat vrij ten opzichte van God, en ook heeft hij tegen de koning niet overtreden.

Wat een geweldig getuigenis. We lezen iets dergelijks van Samuël (1Sam.12:3-5) en van Paulus (2Kor.6:3-10). Maar, nogmaals gezegd, het grootste voorbeeld van een onberispelijke wandel is Jezus Christus. En wij moeten niet alleen zijn voetstappen drukken wat betreft het verdragen van smaad en lijden, maar ook wat zijn wandel in het algemeen aangaat (1Petr.2:21).

Vergelijk met Daniëls verblijf onder de leeuwen Mark. 1:13, waar van de Heer gezegd wordt dat zijn verblijf bij de *wilde dieren* was en *de engelen* Hem dienden (zie ook Ps.57:4,5).

Zo hebben de mensen zo gemeen gedaan als ze maar konden. Maar dan komt God in actie voor zijn dienstknecht, eerst door hem te bewaren, daarna door hem levend uit de kuil te doen komen. Precies zo ging het met de Heer Jezus. Toen de mensen alles gedaan hadden wat ze maar konden en zo alles verguld hadden wat van Hem geschreven stond, namen ze Hem van het kruis af en legden Hem in een graf. Maar God wekte Hem op uit de doden. De mensen mochten hun steen voor het graf wentelen en Pilatus mocht die verzegelen en een wacht geven, niets echter kon Gods hand tegenhouden om Hem uit de doden op te wekken. (H.G. Moss, z.j., p.20)

Mijn God: prachtig komt hierin de persoonlijke relatie tussen Daniël en zijn God uit. Een God, die hem niet in de steek liet. Vergelijk nog eens Fil.4:19. Kunnen ook wij zo vol vertrouwen spreken over ‘mijn God’?

6:24

Toen werd de koning ten zeerste verheugd, en hij gaf bevel, dat men Daniël uit de kuil zou optrekken; Daniël werd uit de kuil opgetrokken, en generlei letsel werd aan hem gevonden, omdat hij op zijn God had vertrouwd.

Als een blad aan de boom verandert de gemoedsgesteldheid van de koning. Hij wordt geweldig blij en laat Daniël uit de kuil optrekken. Net als bij de drie vrienden wordt er geen enkel letsel aan Daniël gevonden. Het grootste is dat de leeuwen hem niets aangedaan hebben, maar ook de val in de kuil heeft hem geen letsel bezorgd.

In dit vers wordt dan net als in Hebr.11:31,32 op de menselijke zijde van de uitredding de aandacht gevestigd. Deze vindt zijn oorzaak in het Godsvertrouwen van Daniël. Dit vertrouwen ziet niet zozeer op het feit dat God hem zou uitredder als op het feit dat Daniël het bevel van de koning trotseerde, en God bleef dienen, hoe het ook gaan zou (vgl. Dan.3:17,18).

Daniël kwam onverlet uit de kuil van de leeuwen naar boven. Het was als een opstanding uit de dood. Om zondaren te verlossen is de Heer Jezus Satan tegemoet getreden op zijn eigen terrein en heeft Hij hem met zijn eigen machtsmiddel, de dood, tenietgedaan (Hebr.2:14). De opstanding van Jezus Christus getuigt van zijn overwinning op de brullende leeuw!

In de Strijdkreet heeft eens een treffende opmerking gestaan. Gevraagd werd waarom de leeuwen in de kuil Daniël niet opaten. Als antwoord werd gegeven: ‘omdat hij uit enkel ruggegraat bestond’. Mooi gezegd! Daarbij is natuurlijk bedoeld, dat God deze standvastigheid van de profeet beloonde met het toesluiten van de muil van de leeuwen.

6:25

En de koning gaf bevel, en men haalde die mannen die de aanklacht tegen Daniël ingebracht hadden en wierp hen in de leeuwenkuil, hen, hun kinderen en hun vrouwen, en zij hadden de bodem van de kuil nog niet bereikt, of de leeuwen maakten zich van hen meester; zelfs al hun beenderen vermorzelden zij.

Dat de uitredding van Daniël niet gezocht mag worden in het verzadigd-zijn van de leeuwen blijkt als de koning bevel geeft de aanklagers van zijn gunsteling in de kuil te werpen. Deze hebben de grond nog niet bereikt of de leeuwen maakten zich van hen meester. Een Amerikaans kinderversje laat Daniël tegen Darius zeggen, dat de leeuwen ‘niet hongerig waren die nacht’. En ten opzichte van de stadhouders en onderregenten zou dan gelden dat de leeuwen wel honger hadden. Het is een leuk versje, maar deze voorstelling deugt toch niet. De leeuwen waren wel hongerig, en alleen een wonder van God redde Daniël.

Opnieuw zien we de waarheid van de nieuwtestamentische uitspraak: ‘Vreselijk is het te vallen in de handen van de levende God’ (Hebr.10:31), alsook die van het bijbelse spreekwoord: ‘Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in’ (zie Ps.7:16; 9:16,17; 57:7; Spr.26:27; Pred.10:8).

Hun kinderen en hun vrouwen: Niet alleen de aanklagers, maar ook hun vrouwen en kinderen treft het lot in de leeuwenkuil geworpen te worden.

Dit plaatst ons voor een groot moreel probleem. Deze vrouwen en kinderen konden er toch niets aan doen dat hun mannen en vaders zo optraden tegen Daniël! Moesten zij dan mee gestraft worden?

Nu zouden we kunnen stellen dat dit een onrechtvaardige daad van Darius was waar we Daniël en God niet voor verantwoordelijk kunnen stellen. Daarmee zijn we echter niet klaar. Er zijn namelijk gevallen dat de Here God beveelt een hele stad uit te roeien (Joz. 6:17) of zelfs complete volkeren (Deut. 7:2; 20:16,18). En in het geval van Achan wordt niet alleen hij gedood maar ook zijn gezin.

Hierbij moeten we twee dingen opmerken. Ten eerste, dat totale uitroeiing niet plaatsvond bij verovering van ver afgelegen steden (Deut. 20:10-15). Ten tweede dat het in de andere gevallen gaat om een oordeel van God over de zonden van zo’n volk en zo’n gezin waarbij net als bij een kankergetzel alles wat besmet is wordt weggesneden opdat er geen voortwoekering van kwaad plaatsvindt (Deut. 20:18; 7:4). Het is namelijk niet zo dat God kinderen straft voor het kwaad van hun ouders. We lezen dat in de wet in Deut. 24:16. De toepassing ervan treffen we aan in 2Kron. 25:4 en de bevestiging in Ezech 18:20.

In de andere gevallen gaat het om een sanering van de samenleving van Israël en een voorkomen van besmetting. Nu is dat op zichzelf ernstig genoeg. We moeten daarbij echter bedenken, dat een dergelijke handeling niet het eeuwig oordeel van de kinderen betekent. De dood houdt juist hun behoud in. Eenmaal zouden ze toch sterven want daartoe is de mens gezet. Nu sterven ze echter zonder zich in openlijk kwaad tegen God gekeerd te hebben (vgl. 1Kon. 12:13,14 en zie: J.G. Fijnvandraat, ‘Verbondskinderen’, Toets 1).

Ten opzichte van deze handeling van Darius zullen we moeten bedenken dat hij leefde in de tijd waarin zelfs onder Israël gold ‘tand om tand’. Het was niet het tijdperk van de genade, maar van de wet.

6:26, 27

Daarna schreef koning Darius aan alle volken, natiën en talen, die de ganse aarde bewonen: Uw vrede zij groot! Door mij wordt bevel gegeven dat men in het gehele machtsgebied van mijn koninkrijk voor de God van Daniël zal vrezen en beven; want Hij is de levende God, die blijft in eeuwigheid; zijn koningschap is onverderfelijk en zijn heerschappij duurt tot het einde...

Darius laat in zijn hele koninkrijk een proclamatie aangaande de God van Daniël uitgaan. Men zal voor die God ontzag hebben! Dit toont hoe diep de koning door het voorgevallene getroffen is. De

inhoud van deze proclamatie gaat haast zo ver als wat Nebukadnezar in zijn laatste geschrift betuigd heeft (Dan. 4), alleen de zinsnede over ‘vernedering van hoogmoedigen’ ontbreekt hier.

Daarentegen spreekt Darius over de God van Daniël als over de *levende* God, en dat gaat verder dan wat Nebukadnezar zei. In de Schrift wordt deze term vaak gebruikt om het contrast met de nietige afgoden uit te laten komen.

Of Darius dat ook heeft willen uitdrukken is de vraag, maar op zichzelf laat het gebruik van de term ‘levende God’ zien, dat hij onder de indruk is van de realiteit van Gods bestaan (vgl. Hebr. 11:6). Verder drukt hij uit dat die God tot in eeuwigheid blijft en dat zijn koningschap onverderfelijk is en zijn heerschappij ‘tot het einde’ duurt. Met deze laatste uitdrukking zal de koning - gezien het voorafgaande - bedoelen dat er geen eind aan is. Het is niet erg aannemelijk dat hij gedacht zou hebben aan het einde zoals dat in Dan. 12:13 bedoeld is.

De ganse aarde: Reeds eerder is opgemerkt dat met deze uitdrukking de toenmalige bewoonde aarde bedoeld wordt. Het omvat het rijksgebied van Babel of van het hele Medisch-Perzische rijk.

De levende God: het contrast met de afgoden (ook al worden ze niet altijd vermeld) komt uit in Deut. 5:26; Joz. 3:10; 1Sam. 17:26,36; 2Kon. 19:4,16 en Jer. 10:10. Deze uitdrukking treffen we ook in het Nieuwe Testament aan en wel in: Matth. 16:16; 26:63; Joh. 6:15,69; Hand. 14:15; Rom. 9:26; 2Kor. 3:3; 6:16; 1Thess. 1:9; 1Tim. 3:15; 4:10; 6:17; Hebr. 3:12; 9:10; 10:31; 12:22; 1Petr. 3:15; 4:10; 6:17; Openb. 7:2; vgl. Joh. 6:57.

6:28

Hij bevrijdt en redt, en doet tekenen en wonderen in hemel en op aarde, Hij, die Daniël uit de macht der leeuwen heeft bevrijd.

Darius spreekt nu verder over de daad van God die aanleiding is tot deze proclamatie. Hij noemt de Here een God die bevrijdt en redt. Dit verlossende element in de daden des Heren zien we voor het eerst duidelijk uitkomen in de verlossing van Israël uit Egypte (vgl. Ex. 18:11 en Ex. 20:2). Bij Lot is ook wel sprake van bevrijding, maar die geschiedt indirect door de gewapende macht van Abraham.

Vervolgens drukt Darius uit dat God wonderen in hemel en op aarde doet. Hij erkent de Here dus als God die boven alles staat en bindt Hem niet aan een bepaald land of bepaald gebied, zoals de heidenen met hun afgoden deden. Tenslotte vermeldt de koning de daad die hem tot het uitvaardigen van deze proclamatie dreef, namelijk dat God Daniël uit de leeuwenkuil bevrijd heeft.

Van Satan lezen we dat hij rondgaat als een brullende leeuw. Uit de muil van deze leeuw weet God de zijnen evengoed te bevrijden als Daniël uit de muil van de leeuwen in de kuil (2 Tim. 4:17).

Darius roemt God als:

- de God van Daniël. Hij blijft trouw aan de zijnen.
- de levende God tegenover de dode, stomme afgoden - de regeerder tot in eeuwigheid
- de bevrijder
- de Almachtige die tekenen en wonderen doet.

Tekenen en wonderen: zie bij 4:2

6:29

En deze Daniël stond in hoog aanzien onder het koningschap van Darius en onder het koningschap van Kores, de Pers.

Was Daniël onder de regering van Belsazar een vergeten man geworden, onder Darius en Kores bleef hij in hoog aanzien.

Ondank mag ‘s werelds loon zijn, God zal er voor zorgen dat uiteindelijk de zijnen geëerd worden, niet als mensen in zichzelf, maar als verbonden met de enig ware God. In het bijzonder geldt dit zijn Zoon, die nu door de wereld niet gekend, maar miskend en veracht is. Eenmaal zal Deze in hoog aanzien zijn en zal alle knie zich voor Hem buigen (Fil. 2:9-11).

Kores de Pers: In 6:1 wordt over Darius als over de *Meder* gesproken. Kores wordt als de *Pers* aangeduid. Het dubbele karakter van het tweede rijk als dat van de Meden en Perzen komt dus in de beide eerste koningen van het rijk uit. We stonden daar bij de bespreking van vers 1 al bij stil.

De naam van deze vorst kwamen we al tegen in hoofdstuk 1 vers 21. We zullen hem nog eenmaal in dit boek tegenkomen en wel in 10:1. Zie verder: 2Kron. 36:22,23; Ezra 1:1,2,7,8; 3:7; 4:3,5; 5:13,14,17; 6:3,14; Jes. 44:28; 45:1 (vgl. 48:14,15).

Sommige uitleggers opperen dat de terugkeer van de Joden onder Cyrus mede plaatsgevonden heeft door de invloed die Daniël uitgeoefend heeft:

Was door de schuld van de leiders onder het Joodse volk eens het gehele land tezamen met het heilige ‘overblijfsel’ onder de heerschappij van Babel en van de wereld gekomen, door de inspanning en de dienst van het heilig ‘overblijfsel’ verkreeg het hele volk zijn vrijheid en zijn land weer terug. (J. Kroeker, 1957, p.170)

De Schrift zwijgt daar echter over. Het blijft dus slechts een gissing.

Profetische betekenis: Een herhaling van wat we besproken hebben betreffende de profetische betekenis van de voorgaande geschiedenis als overgang naar wat hoofdstuk 6 ons te zeggen heeft zal dienstig zijn.

In hoofdstuk 1 zagen we de controverse tussen Babel en Jeruzalem, tussen de wereldstad en de Godsstad, tussen de wereldmachten en het rijk Gods. Deze controverse zal in de eindtijd tot een hoogtepunt stijgen wanneer Jeruzalem tot een schaal der bedwelming voor alle volken gesteld zal worden (Zach. 12:2, 3; 14:1-7).

Tevens traden in dat eerste hoofdstuk Daniël en zijn drie vrienden naar voren als een type van het gelovig Joodse overblijfsel, dat in de eindtijd het getuigenis van God op aarde zal vormen.

Hoofdstuk 2 laat zien dat God aan de (regeerders der) volken het gezag in handen geeft, dat tot nog toe in Jeruzalem geconcentreerd lag. Met Nebukadnezar beginnen de tijden der volken, die voortduren tot op de verschijning van Jezus Christus. Gedurende die tijd is Jeruzalem (tijdelijk dus) als regeringscentrum opgegeven door God ‘die te Jeruzalem woont’ (vgl. Ezra 1). Jeruzalem wordt door de volken vertreden. Dit vertreden zal in de eindtijd heel specifiek plaatsvinden en tweeënveertig maanden duren (vgl. Luk. 21:24 met Openb. 11:2). Dan zal Christus - als de steen zonder mensenheden afgehouden - de rijken der volken ten onder brengen, het volkerenbeeld vernietigen en zijn koninkrijk oprichten.

Hoofdstuk 3,4,5 en 6 tonen vervolgens hoe de volken de hun geschonken macht gebruiken of beter misbruiken.

In plaats van verheerlijking van God, van Wie alle gezag afkomstig is, verheerlijkt men de staatsmacht en vervolgt men de getrouwen uit Gods volk (hst. 3). In plaats van ootmoed en afhankelijkheid is er de uiting van onafhankelijkheid en zelfvoldaanheid, gepaard met een zich beroemen op eigen prestaties (hst. 4). Hoofdstuk 5 combineert deze karaktertrekken en voegt er onbeschaamdheid in het tarten van God en losbandigheid aan toe. Tenslotte schildert hoofdstuk 6 dat men de zelfverheffing ten top voert en zich als God waant te zijn.

In zekere zin zien we deze kenmerken in de gehele periode van ‘de tijden der volken’ aan het licht treden. Dus ook in de tijd dat de Gemeente het getuigenis van God op aarde is. In de volle profetische betekenis stellen de geschiedenissen in hoofdstuk 1-6 beschreven ons echter de tijd voor van de Grote Verdrukking. De macht zal dan in handen zijn van het laatste van de vier wereldrijken en diens ‘dictator’. Het is de tijd van het beest en van de antichrist ofwel de valse profeet.

Het Joodse volk zal dan gedeeltelijk teruggekeerd zijn in het land der vaderen. De getrouwen onder hen vormen het gelovig overblijfsel dat in die verschrikkelijke tijd Gods getuigenis op aarde zal wezen. Wanneer de vervolging door het Beest zijn hoogtepunt bereikt zal hebben, zal Christus als de Messias verschijnen, zijn volk verlossen, het Beest en de valse Profeet oordelen en de wereldmachten die zich niet aan Hem onderwerpen ten onder brengen.

Net als bij hoofdstuk 3 valt het profetisch karakter van hoofdstuk 6 onmiddellijk op. We beschouwen daarbij eerst de figuur van *Darius*, waarbij we deze kanttekening plaatsen dat we persoon en

zaak moeten scheiden. Hoe sympathiek koning Darius ook *als persoon* te voorschijn komt, wat *zijn daad* betreft: het zich laten aanbidden, is hij het type van de meest hoogmoedige en boosaardige mens die ooit dit aardrijk betreden zal. Darius doet wat later Antiochus Epifanes zou doen, te weten zich verheffen tegen elke God (Dan. 11:36). En deze Syrische vorst is eveneens een sprekend type van de antichrist, die zich in de tempel van God zal zetten als was hij God (2 Thess. 2:4). Wie aan deze cultus niet mee zal willen doen, zal gedood worden; en de werelddictator van de toekomst zal niet (als Darius) alles in het werk stellen om dit zo mogelijk te voorkomen, maar daaraan actief meewerken.

Enerzijds zal in de eindtijd de cultus van het beest met zijn beeld ingevoerd worden (Openb. 13); dat stemt overeen met de euvelaad van Nebukadnezar (Dan. 3). Anderzijds is er de pure zelfverheffing van de antichrist die zelf God wil zijn (2Thess. 2) en dat stemt overeen met de schanddaad van Darius. Nogmaals gezegd: het gaat niet om wie Darius is als persoon, maar om wat hij *doet*. Zoals Simsom, David, Salomo e.a. typen zijn van Christus ondanks hun fouten, zo is Darius een type van de antichrist ondanks zijn goede eigenschappen.

En achter heel dit profetisch toneel rijst de figuur op van Satan, die in eigen persoon ook in de zonde van zelfverheffing is gevallen. Hij wilde als God zijn en verleidde in de hof de eerste mens om God gelijk te willen wezen. En in de eindtijd zal hij 'de mens der zonde' tot dit kwaad overhalen.

In de *rijksgroten* die Daniël ten val willen brengen, zien we de mensen in de eindtijd, en wel bijzonder de wereldregeerders, die zich tegen de getuigen van God keren om hen van de aardbodem te verdelgen. Zagen we in de geschiedenis van Belsazar het negeren van de mannen Gods en koude onverschilligheid, in deze rijksgroten komt pertinente haat en vijandschap naar voren. In de eindtijd zal bij de een het eerste, bij de ander het tweede kenmerk aanwezig zijn, terwijl een derde groep de houding van Nebukadnezar zal innemen, te weten dat men zich voor God verootmoedigt en zich aan zijn Zoon onderwerpt als Hij verschijnt om zijn rijk op te richten (Ps. 2:10-12).

Vervolgens zien we in *Daniël* zoals bekend, een type van het gelovige Joodse overblijfsel in de tijd van de antichrist. De onkreukbaarheid en absolute toewijding aan God van deze Godsgetuigen wordt hier in het gedrag van de profeet voorgesteld.

In de *uitredding van Daniël* en het oordeel over zijn tegenstanders hebben we een beeld van wat in de toekomst gebeuren zal. Het gelovige Joodse overblijfsel zal in de grote verdrukking bewaard worden, maar hun tegenstanders zullen Gods oordeel ondergaan. Deze twee zijden van het handelen van God vinden we eveneens de hele Schrift door. We zagen het al in 2Petr. 2:9, maar merken het ook op in Jes. 11:4; Spr. 11:8; 21:18; 2Thess. 1.

In het geval van Daniël zien we de bekende spreuk bewaarheid worden: 'Wie een kuil graaft voor een ander valt er zelf in' (Ps. 7:16, Spr. 26:27; 28:10). Dit woord heeft echter een wijdere dan alleen persoonlijke strekking. Het gaat ook op voor Israël en de volken, zoals Ps. 9:16,17 aangeeft.

In verband daarmee volgende citaten:

Het is de bevrijding van de Joden, dat wil zeggen van het overblijfsel, dat een openlijke manifestatie is [van Gods ware macht] en dat geeft de volken [voorgesteld door Darius aan het slot van deze geschiedenis] aanleiding om te belijden, dat God de ware God is. Ze zullen zeggen, zoals Jethro zei tegen Mozes (Ex. 18:11): 'Nu weet ik dat de Here groter is dan alle goden, want hij heeft het volk uit de macht der Egyptenaren gered omdat dezen overmoedig tegen hen waren opgetreden'.

Hoewel wij als christenen een andere hoop hebben, namelijk een hemelse, leven wij toch in de tijd van de heidenen, de volken, en naarmate we dichterbij het eind komen, zal Israël meer op de voorgrond treden, en het is gemakkelijk te zien aan de hand van hun positie nu, dat de gebeurtenissen snel naar een eindpunt leiden; en naar de mate dat Israël meer belangrijk wordt, behoren wij meer de gedachten van God aangaande dat volk te verstaan. (J.N. Darby, p.134-136)

Bij dit citaat moeten we bedenken dat de auteur leefde van 1800-1882, een tijd waarin van een herstel van de staat Israël nog in de verste verte geen sprake was!

Voor we dit geschiedkundig deel verlaten wil ik nog eens de bede herhalen, dat wij in deze tijd een 'overblijfsel' te midden van een afvallige christenheid mogen zijn, dat de kenmerken van Daniël en zijn vrienden vertoont.

BIBLIOGRAFIE voor de eerste 6 hoofdstukken

- Aalders, G.Ch. - *Het Boek Daniël*, opnieuw uit de grondtekst vertaald en verklaard, in: Korte Verklaring der Heilige Schrift; Kampen
- Baas, Ad - *Daniël*, serie 'Dichterbij de Bijbel'; Driebergen z.j.
- Anderson, Bernard W. - *De wereld van het Oude Testament*; Baarn, z.j.
- Archer, G.L. - *Encyclopedia of Bible Difficulties*; Grand Rapids 1982
- Beek, M.A. - *Aan Babylons stromen*; Utrecht 1955
- Beerens, J. F. - *De Boeken van de bijbel - Oude Testament*; Zeist, z.j.
- Berkelbach van der Sprenkel, J.W. - *De Pelgrimstocht der mensheid*; Utrecht, z.j.
- Bondt, A. de - *De Profeet Daniël*, in: *De Bijbel*, toegelicht voor het Nederlandse volk; Kampen, z.j.
- Bruce, F.F. - *The Books and the Parchments*; Old Tappan, 1950/1984
- Brockhaus, R. - *Door het vuur: beschouwing over het boek Daniël*; 's Gravenhage, z.j.
- Bulman, J.M. - *The Identification of Darius the Mede*, Westminster Theological Journal 35 (1973), p.247-267
- Burton, A. H. - *Hints on the Book of Daniel*; Glasgow, 1917
- Collet, Sydney - *The Authenticity and Authority of the Old Testament*; London, 1925
- Darby, J.N. - *Studies on the Book of Daniel*, in: Collected Writings, vol. V, Kingston-upon-Thames z.j.
- Darby, J. N. - *Daniel the Prophet: Short but serious examination of the fundamental principles issued by Mr. Gaussen in his book, entitled -*; in: Collected Writings, vol. XI, Kingston-upon-Thames, z.j. Van Delden, J.A. - *Israël is Gods Volk*; Amsterdam 1985
- Delitzsch, Fr. - *De profetieën van Jesaja*, toegelicht door M. J. van Lennep; Amsterdam 1883
- Gaussen, F. - *Daniel the Prophet*; Paris/Genève/Montpellier 1850
- Grollenberg, Lucas M. - *Daniël: nieuwe kijk op het oude boek*; Amsterdam, 1968/1979
- Groot, D.J. de - *De profeet Daniël*, in: *Bijbel met verklarende kanttekeningen*; Baarn 1956
- Harrison, R.K. - *Introduction to the Old Testament*; Grand Rapids 1969
- Hospers, J. H. - *Twee problemen betreffende het Aramees van het Boek Daniël*, inaugurele rede; Groningen, 1948
- Ironside, H.A. - *Lectures on Daniel*; Plainfield 1945
- Keller, W. - *De Bijbel heeft toch gelijk*; Zwolle 1955
- Kelly, W. - *Lectures on Daniel*; Oak Park, III, z.j.
- Kenyon, Kathleen M. - *De Bijbel en de nieuwste archeologie*; Maarssen z.j.
- Kroeker, Jacob - *Daniel, Staatsmann und Prophet*; Giessen/Basel 1957
- Kuitert, H.M. - *Verstaat gij wat gij leest?*; Kampen 1969
- Kyle, M.G. - *Oosters licht bij Westersch Schriftonderzoek*; Utrecht 1916
- Leeuwen, E.J.H. van - *Die het leest, merke daarop - uitlegging van het boek Daniël*; Utrecht 1924
- Liebi, Roger - *Weltgeschichte im Visier des Propheten Daniel*; Berneck 1986

- Magnusson, M. -- *Graven in bijbelse bodem*; Amsterdam z.j. Maier, Gerhard - *Der prophet Daniel*; Wuppertal 1982
- McKee Adams, J. - *Ancient Records and the Bible*; Nashville, z.j. Monsma, J.A. - *Daniël de profeet*; Driebergen 1957
- Morton, H.V. - *Langs Bijbelsche Paden*; 's Gravenhage 1940 Moss, H.G. - *Notes on the Book of Daniel*; London 1949
- Noordtzijs, A. - *Gods Woord en der eeuwen getuigenis*; Kampen 1931
- Oosterhoff, B.J. - *De wereld van de Bijbel*; Utrecht z.j.
- Palm, J.H. van der - *Volledige Aanteekeningen tot de Vertaling des Bijbels* bevattende alle de boeken des Ouden Verbonds; Leiden 1834
- Parrot, André - *Babylon en het Oude Testament*; Nijkerk, 1957
- Paul, M.J. - *Een oude kijk op het boek Daniël*, in: *Adam en Daniël - Wat is er gebeurd?* red. J.A. van Delden, Amsterdam 1982
- Pritchard, James B. - *Ancient Near East Texts relating to the Bible*; Princeton 1974
- Rowley, H. H. - *Darius the Mede and the Four World Empires in the Book of Daniel*; 1935
- Schumacher, Heinz - *Die Namen der Bibel*; Heilbronn 1958, 1974
- Seiss, I.A. - *Goddelijke stemmen uit Babylon: de voorzeggingen van den profeet Daniël*; Dordrecht z.j.
- Schonfield, H.J. - *Opgravingen getuigen voor de Bijbel*.
- Smith, Hamilton - *The Book of Daniel: an Expository Outline*; Edinburgh 1936
- Smith, Uria - *Gedachten, critisch en Practisch over het boek van Daniël*; Battle Creek/Chicago 1888
- Unger, Merrill F. - *Archeology and the Old Testament*; Grand Rapids 1954
- Veldkamp, H. - *Die knopen ontbindt, over het boek Daniël*; Franeker 1962
- Visée, G. - *Verstaat Prof. Kuitert wat hij leest?*; Barendrecht 1969
- Whitcomb, J.C. - *Darius the Mede*; Grand Rapids 1983
- Wiseman, D.J. (cd.) - *Notes on some Problems in the Book of Daniel*; London 1965
- Wright, G.F. - *Wetenschappelijke bijdragen tot bevestiging der Oud-Testamentische geschiedenis*; Rotterdam 1907
- Wijchers, J. & Kat, S. - *Het Bijbels Namenboek*; 's Gravenhage 1982

Einde hoofdstuk 6.

Lees verder over het boek Daniël : <http://www.verhoevenmarc.be/daniel.htm>

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm